

Leveledben emlitted, hogy engem látni szeretnél. Én is nagyban vágyódom s óhajtom kedves orczádat látni s bölcseséged és tekintélyed dicsőségét. Bárha szavaid szerint történnék, és én abban a szerencsében részesülhetnék, hogy veled társaloghatnék és kedves és kellemes orczádat láthatnám. Te nékem atyám, én néked fiad volnék, és egész népem a te parancsod szerint láttatnék el; a te szavad s jó tanácsod szerint járnék, kelnék. S most sok békét!

ISKOLA ÉS NEVELÉS.

Az országos közoktatási bizottság.

A közoktatási bizottság a ker. középtanodai törvényjavaslatot vette tárgyalás alá, a melyen a meghívott felekezetek képviselői is résztvettek. A klerust Haynald Lajos bibornok-érsek, a szerzetes rendet Kalmár Endre piarista provincialis, az evangélikusokat Hunfalvy Pál, a reformátusokat báró Vay és a középtanodai tanáregyletet Berecz Antal képviseli. Tehát minden felekezetet képviselve látjuk, csak a zsidókról feledkeztek meg. Noha nekünk nincs gymnáziumunk, de olyan tárgyról van szó, mi minket éppen úgy érdekel, mint bármely más felekezeti, sőt előfordulnak specialis kérdések is, melyben a zsidók véleményét is meg kellene hallgatni. Nem okozom a kormányt ezen mulasztásáért, hanem egyenesen a congressusi középonti irodát, melynek kötelességében állott volna közbenjárni, hogy egy zsidó tanférfit is hívtak volna meg a bizottságba. Folyó hó 14-én többek között a vallástanítás kérdése is napirenden volt, még pedig a középtanodai törvényjavaslat 11. pontja, mely így hangzik: „A hit- és erkölcs tanítása iránt, külön minden felekezethez tartozó tanulókat illetőleg, az illető egyházi hatóság intézkedik, de a tantervet a vallás és közoktatásügyi miniszternek bemutatni tartozik; továbbá a tanítás, a miniszternek bejelentett és általa elfogadott egyén által, az intézet helyiségében, vagy az illető egyház helyben levő valamely nyilvános tanintézetében eszközölhető, és csak rendkívüli esetben a miniszter engedélyével történhetik máshol.“

Ezen pontra nézve minden egyes felekezet képviselője több vagy kevesebb megjegyzést tett, némelyek a szerkezetére, mások pedig tartalmára vonatkozólag. Kalmár Endre azon módosítványt tette, hogy a tantervet maguk a felekezetek állapítsák meg és azt nem kötelesek a miniszternek bemutatni, a tanítás pedig az állami intézet helyiségében eszközöltesék, a felekezetiekben csak azon esetre itt, ha az intézet főntartói megengedik.

Ugy hiszem, a ki ismeri azon helyzetet, melyben nálunk a hitoktatás ügye sinlődik, csak pártolhatja a törvényjavaslat eredeti szövegét. Mert ki ellenőrzi a tanulót, hogy eljár-e rendesen a hitoktatásra? miután ezzel mint egy mellékes tárggyal bánnak, nem is tartja a fiu oly fontosnak és idejét talán másra fordítja. Azonkívül ily esetben a hitoktatást csak rendkívüli órában lehet megtartani, midőn a gyermek már kimerült vagy fáradt, reá tehát már semmi vagy nagyon kevés hatással bír és így a kívánt célt nem is éri el, ennél fogva mind fegyelmi, mind paedagogiai szempontból igen hasznos a javaslat eredeti szövege. Azon része pedig, mely utasítja az egyes felekezeteket a tanterv benyújtására, csak üdvös lehet, mert az való, mit e tekintetben Berecz Antal ur fölemlített, t. i. hogy volt rá eset akárhány, hogy különböző felekezetek hitoktatásai a különböző osztálybeli tanulóknak is ugyanazt a tananyagot adták elő, minek az a természetes következménye, hogy az eredmény nagyon csekély vagy semmi. Mig a tanterv benyújtása által ily visszaélések ellenőrizhetők, a nélkül, hogy a kormány talán a felekezeteket jogaikban ezáltal csorbítaná.

Gr. V.

LEVELEZÉSEK.

Veszprém, febr. 6.

Hazánkban egy felekezet sem oly szegény stipendiumok tekintetében, mint mi, pedig nagyon is elférne. Hogy más országokban milyen e viszony, azt adatok hiányában nem tudjuk, de a szegény tanulókról valószínűleg ott sincs sokkal jobban gondoskodva. A fővárosunkban létező Eötvös-alapon kívül, mi a kongressus előtanácskozmánynak köszönhető, más nincs, daczára annak, hogy a középtanodákat és az egyetemet legnagyobbbrészt felekezetünk gyermekei látogatják, mint az évenként a statisztikában kimutatva van. Ezért a bizottság, mely ezen alapot kezeli, minden évben azon kellemetlen helyzetben van, hogy tiszerte több számu érdemes és kitünő tanuló kérelmét, elégséges segélyalap hiánya miatt, visszautasítani kényszerítve van. A tulhalmozott tananyag által megnehezített iskola viszonyaink mellett, szegény tanulóink nem fordíthatják szabad idejüket magánlecczék adására, mert gyakran a szükséges hosszú utak miatt, mit az egyik város végétől a másikig a végett megtenniök kell, annyira kimeríti őket, hogy phisikailag nem képesek a hallgatott előadásokat földolgozni vagy a jövő napra készülni. De ha még elegendő magánórákat kapnának a szegények! E sok jó nyilvános fi- és leányközéptanodák mellett, melyek ma minden városban léteznek, ezen ideiglenes és a paedagogiának éppen meg nem felelő mindent elvállaló tanítókra, már nem szorulnak. Ennél fogva szegény tanulóink irtóztató küzdelmeknek vannak alávetve. Ki nem emlékszik ama bécsi egyetemi hallgatóra, ki este mint utczaseprő kereste meg napi szükségletét? A classicus korban bizonyára emlékszbrot állítottak volna föl tiszteletére.

Hogy a régi, szép zsidó közmondás: „A szegények köréből sorakoznak a thora oszlopai“, ezután is igaz legyen, szegény tanulók számára alapítványokat kell tenni, oly mértékben, mint egyéb felekezetüeknél. Ha meggondoljuk, hogy nálunk két pálya létezik, melyre leginkább szegény sorsuak lépnek, t. i. a tanítói és rabbi pálya, el kell ismerni, hogy az ezen szakpályára szentelt alapítvány a zsidóság alapítását jelenti és a tudománynak följánlott alap, a zsidó tudomány és szellem fentartására szolgál, mi eddig egyedüli büszkeségünk és dicsőségünket képezte.

Megvagyunk győződve, hogy ezen lap tendenciáját követjük, ha hasonló fölshólyításnak hasábjain nyílt tért enged, kérjük, hogy a zsidóság jótékonyágát ezen gyümölcsöző, de kevéssé művelt térre irányozza. Hányszor szólaltak már fel, hogy ne engedjék a zsidó jótékonyágot csavargók, koldusok és mindenféle jött-ment kétes jellemű egyénektől kiaknázni, hanem a tudomány és a hasznos erők értékesítésére fordítsák. Ezen szent cél érdekében előmozdítani véljük, ha egy ily alapítványlevelet közlünk.

A t. olvasók talán még emlékeznek arra, hogy Dr. Pillitz Benő úr itt 2000 frnyi alapítványt tett, miért a közoktatási minister köszönetét is kifejezte. A „Veszprém“ című helyi közlönyünk, a mult heti számában az alapítványlevelet tette közzé, mely rövid kivonatban így hangzik:

1. Az alapítvány tőkéjét a helybeli takarékpénztárban letéteményezett 2000 frt képezi, melynek kamatja két egyenlő részben kiosztandó, Dr. Pillitz Benő-féle alapítvány címén. A takarékpénztári könyv a helybeli izr. hitközségnél van letéteményben.

2. Ezen két alapítványban első sorban, olyan két szegény, szorgalmas tanuló részesül, tekintet nélkül a felekezetre, kik a helybeli izr. községi iskolából egy középtanodába lépnek és beiratkozva vannak.

3. Ha egyik esztendőben csak egy — vagy egy tanuló sem érdemesítettnek erre, akkor olyannak adandó, ki már a középtanodát kitünő sikerrel végezte. Azok, kik ezen alapítványban már többször részesültek, hason minősítvényük mellett előnnyel bírnak.

4. A pályázók, a kellő bizonyítványokkal ellátott kérvényüket az ezen alapítványt kezelő bizottsághoz küldjék be.

5. A bizottságot a községi elnök, a rabbi és azon tanító képezi, ki az iskolai bizottságban van.

6. A pályázat eredményét, a középtanodai beiratások után hirdetik ki.

7. Veszprémi születésűek előnyben részesülnek és csakis ezek hiányában adatik más születésűeknek is. y.

Lapunk zártakor vettük a következő sorokat:

Tisztelt szerkesztő ur!

Épen e pillanatban értesülünk arról, hogy a „Szombati Ujság“ utolsó számában jónak látta, a m. kir. tud egyetemhez való viszonyunkat nyilvános megbeszélés tárgyává tenni.

Nem érezzük szükségét annak, hogy ügyünket feleketünk karai felkarolják és annál is nagyobb joggal tiltakozhatunk az ellen, hogy ügyeinkkel nyilvánosan foglalkozzanak, minthogy arra soha senkit fel nem kértünk. Midőn fentebbi nyilatkozatunkat mihez tartása végett figyelmébe ajánljuk, maradtunk

**Goldziher Ignác.
Simonyi Zsigmond.**

E levél alakja és tartalma egyaránt arra mutat, hogy a titkár ur irta; úgy látszik, azt hitte, hogy a zsidó iskola valamely tanítóját utasítja rendre, különben csak nem juthatott volna eszébe e lap szerkesztőjének mihez tartási szabályokat diktálni. Kijelentjük tehát ezennel a titkár urnak, hogy neve csak esetleg csúszott tollunkba, mert mi még másokat is felemlíthettünk volna, a kik ép úgy megérdemlik az egyetemi tanszéket mint ő. Simonyi urnak pedig, ki szintén aláírta a levelet, csak annyit mondunk, hogy ő mint lapunk előfizetője már 10-én tudhatott a dolgról s így kissé föltűnő előttünk, hogy akkor veszi szívére, mikor Goldziher ur értesült a közleményről. Szerk.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Kitüntetés.** Ő Felsége a király Dr. Pillitz Benő, volt veszprémmegyei és városi főorvost a koronás aranyéremkereszttel tüntette ki. — Ritkán éri a királyi kegyelem oly érdemes férfiút, mint a jelenlegi esetben. Dr. Pillitz nemcsak jeles orvos, hanem a szó szoros értelmében tudós, emberbarát és igazi zsidó is. Humanitásáról eléggé tanuskodik az általa tett alapítvány, melyről jelen számunkban említést teszünk. Fogadja a jeles férfiú legőszintébb gratulationkat azon szívbéli kívánságunk mellett, hogy tartsa meg az Ég még igen sokáig mindazok számára, a kiknek ő eddig atyai gondviselője volt, s adjon neki erőt és egészséget, hogy továbbra is szentelhesse tudományát a szenvedő emberiségnek, jótéteményeit pedig a szűkölőknek.

— **Bergel Rozália,** Zsengeri Mór ismert fővárosi kereskedő édesanyja meghalt f. hó 11-én Bécsben, áldásos életének 91. évében. A boldogult, ki csak néhány évvel ezelőtt költözött el innen Bécsben lakó fiához, jótékonyságáról és műveltségéről egyaránt ismeretes itt a fővárosban. Vele e lap fel. szerkesztője is egykori anyai jóltevőjét s egyik legkedvesebb rokonát veszíti. — Béke lengjen porai fölött s áldott legyen emléke!

— **Auerbach Berthold** hirneves német költő és író, mint Cannesból távirják, ott e hó 8-án meghalt. Auerbach Berthold született Nordstettenben a württembergi Schwarzwaldban 1812. február 12-én zsidó szülőktől, a kik először theologiai pályára szánták fiokat. Tanulmányait Hesingenben és Karlsruheben folytatta, ez utóbbi városban a gymnáziumot is látogathatta. A gymnáziumi tanfolyamot Stuttgartban végezte, majd 1832-től 1835-ig Tübingiában, München-

ben és Heidelbergben tanult. Holmi ifjusági mozgalmak miatt 1835-ben néhány hónapig a hohenaspergi várban volt elzárva. Ez időtől kezdve Auerbach irodalmi működésre szentelte életét. Irodalmi pályájának legelején irta meg „A zsidóság és legújabb irodalma“ című munkáját, mely 1836-ban jelent meg Stuttgartban. Ezt követte volna egész sora a zsidók történetéből vett regényeknek „Ghettó“ együttes cím alatt, azonban csak kettő jelent meg és pedig: „Spinozza“ 2 köt. 1837-ben, 2-ik kiadás 1854-ben, „Költő és kereskedő“ 2 kötet 1839., a második kiadás 1854-ben. Majd lefordította Spinozza összes műveit, s azokat kritikai életrajzzal együtt 1841-ben adta ki. Még nagyobb népszerűsége jutott Auerbach azután, hogy műveinek tárgyát a jelen életből, a polgári társaság köréből merítette. Ilyen művei voltak: „Egy művelt polgár“, könyv a gondolkodó és középosztály számára, továbbá „Schwarzwaldi falusi történetek“, mely utóbbi 1862-ig nem kevesebb mint 7 kiadást ért. E műveket csakhamar majd minden európai nyelvre lefordították, s Auerbach neve egész Európában ismeretes lett. Mint minden eredeti jelenségnek, úgy Auerbachnak is számos epigonja akadt, s ezek is igyekeztek a falusi történeteket utánózni, azonban vajmi kevés siker koronázta törekvéseiket. Az említett irányu költemények közül egyik legszebb „A tanító“, mely előbb csak az „Arania“ folyóiratban jelent meg, de később a „Falusi történetek“ új kiadásba vette fel 1848-ban. E költeményét Birch-Pfeifer asszony Auerbach ellenkezése dacára „Falu és város“ czímen színpadra alkalmazta. 1845 tavasza óta Auerbach Weimar, Lipcse, Boroszló, Bécs, Drezda, Berlin, Stuttgartban lakott, s 1846-ban adta ki Lipcsében „Schrift und Volk“ című munkáját. Az 1848-iki mozgalmakban mérsékelt irányu törekvéseivel ő is részt vett, s ez időből ered ily című könyve: „Bécsi napló Latourtól Windischgrätzig“ 1849-ben Boroszlóban. Ezután közvetlenül jelent meg tőle „Hofer András“ történeti szomorujáték; azonban a drámai irodalom terén műzsája nem igen otthonos. 1850-ben jelentek meg már előbb megirt elbeszélései „Német esték“ czímmel. Ezután számos nagy hatást keltett munka jelent meg tőle. Ilyenek „Barfüssele“ elbeszélések, mely a „Falusi történetek“ folytatását képezi, továbbá egy dráma a népeletből, „Der Wahrspruch“, „Josef im Schnee“, „Edelweis“ és még számos munka, melyet majd minden európai nyelvre lefordítottak. Igen érdekes bírálati tanulmányt irt ilyen czímen: „Gothe és az elbeszélő művészet.“ Összegyűjtött művei először 1857-ben jelentek meg 20 kötetben Stuttgartban — majd 1863-ban 22 kötetben. Egy idő óta mint betegeskedő ember, leánya kíséretében déli Franciaországban Cannesben keresett üdülést, onnan érkezett meg a hirneves férfi halálának hire. Az üdülést, a teljes nyugalmat a sir adja meg. Auerbachot végakarata szerint szülőföldjén: Nordstettenben temették el.

— **Az „Alliance izraelite“** decemberi füzete egy terjedelmes cikkben közli az orosz zsidó menekültek érdekében kifejtett eddigi működését, valamint a gyűjtött adományok hovatartozását. Ebben a következő érdekes adatokra találunk: nem kevesebb mint 1600 orosz zsidó menekült lett Amerikába szállítva, ezek lakással és valamely kereseti forrás megalapítására szükséges eszközökkel, telekkel sőt még kis alaptőkével is el lettek látva, mi az összegyűlt tőke nagyrésztét igénybe vette. De maradt még Brodyban ezenkívül vagy 2000 segélyre szorult zsidó, kik között 458 orosz menekült volt, ezek közül mintegy 250 családapa 150 frk, — a családtagok fejenként pedig 75 frank segélyben részesültek, hogy valamely nyugati országban letelepedhessenek. A más országbeli szegények pedig 20—25 frkot kaptak utiköltségre. Azonkívül 25 árva a jaffai földművelő iskolába adatott nevelés és tanítás végett, a hol valamely iparágra taníttatnak, 25 gyermek pedig még a Brodyban működő segélybizottság fölügyelete alatt áll. Az egyesület mindent megtett, mi tehetségében állott, azonban már kifogyott a segélytőke, ennélfogva sem a többi orosz-zsidók szállítását már nem eszközöltheti, sem a gyermekek ne-